

Institucioni: **Zyra Kombëtare e Auditimit e Republikës së Kosovës**

Vlora Spanca — Auditore e Përgjithshme e Republikës së Kosovës

MENDIMI I UDHËHEQËSIT TË ISA PËR RËNDËSINË E AUDITIMEVE NË FUSHËN E PARANDALIMIT DHE ELIMINIMIT TË PASOJAVE TË FATKEQËSIVE

“Si drejtues i ISA-së, besoj se është thelbësore që ISA-të të kryejnë auditime që i shërbejnë interesit të qytetarëve, veçanërisht ato që lidhen me parandalimin e fatkeqësive dhe menaxhimin e situatave pandemike nga institucionet publike. Duke shqyrtuar me kujdes efektivitetin e sistemeve të menaxhimit të emergjencave në kohë reale, duke identifikuar boshllëqet dhe duke dhënë rekomandime të zbatueshme në kohë, auditimet kontribuojnë ndjeshëm në përmirësimin e përgatitjes, reagimit dhe rimëkëmbjes. Kjo përfshin menaxhimin e zinxhirit të furnizimit, siç janë sigurimi i sasive të mjaftueshme të barnave dhe pajisjeve mjekësore për të përmbushur nevojat e pacientëve me COVID-19, si dhe optimizimin e burimeve njerëzore dhe pajisjeve mjekësore për të adresuar nevojat shëndetësore gjatë pandemisë. Aftësia për të vlerësuar dhe adresuar çështjet në kohën kur ato shfaqen mundëson vendimmarrje fleksibile dhe siguron zbatimin e shpejtë të masave korrigjuese, duke minimizuar ndikimin e fatkeqësive, duke përfshirë emergjencat e shëndetit publik, në komunitete dhe infrastrukturë.”

Informacion i shkurtër mbi përvojën e ISA në fushën e auditimeve të fatkeqësive

Zyra Kombëtare e Auditimit e Kosovës ka realizuar auditime të performancës mbi:

“Parandalimin dhe Reagimin ndaj Situatave Emergjente: Vërshimet”.

“Furnizimin me barna dhe pajisje mjekësore për përmbushjen e nevojave të pacientëve me COVID-19”, “Optimizimin e burimeve njerëzore dhe pajisjeve mjekësore për përmbushjen e nevojave të pacientëve me COVID-19”.

Një shembull i praktikës së mirë në kryerjen e auditimit

“Gjatë kryerjes së auditimit, u përpoqëm t’u përmbahemi praktikave më të mira në përputhje me standardet dhe udhëzimet ndërkombëtare. Kjo qasje siguroi një shqyrtim të plotë të sistemeve të menaxhimit të emergjencave dhe identifikimin e boshllëqeve kritike dhe fushave për përmirësim.”

Duke harmonizuar metodat tona të auditimit me praktikat më të mira ndërkombëtare, synuam të rrisim besueshmërinë, kredibilitetin dhe efektivitetin e proceseve tona të auditimit. Angazhimi ynë për përdorimin e standardeve të njohura ndërkombëtarisht dëshmon përkushtimin tonë ndaj përsosmërisë në praktikat e auditimit dhe kontribuon në cilësinë dhe besueshmërinë e gjetjeve dhe rekomandimeve tona.”

Tema e auditimit:

1. Parandalimi dhe reagimi ndaj emergjencave: Vërshimet
2. Pandemia COVID-19

Përshkrimi i fushës së auditimit të fatkeqësive dhe sfidat e saj.

Auditimi i fatkeqësive në Kosovë përballet me sfida të shumanshme për shkak të natyrës së larmishme të emergjencave, duke përfshirë fatkeqësitë natyrore, krizat tjera dhe pandeminë COVID-19. Cenueshmëria e vendit ndaj vërshimeve, tërmeteve dhe rreziqeve të tjera thekson nevojën për masa të fuqishme të përgatitjes dhe reagimit ndaj fatkeqësive. Auditimet e fundit kanë nxjerrë në pah mangësi në infrastrukturë, në sistemet e emergjencave dhe në koordinimin e reagimit, veçanërisht në disa rajone të Kosovës. Regjistrimet jo të njëtrajtshme të reagimit dhe kufizimet e burimeve në nivel komunal theksojnë më tej kompleksitetin e menaxhimit efektiv të fatkeqësive gjatë auditimit. Pandemia COVID-19 ka shtuar një dimension të ri sfidash, ka mbingarkuar sistemin shëndetësor dhe ka kërkuar masa të veçanta për testim, trajtim dhe frenim. Mungesa e burimeve dhe kapaciteteve, veçanërisht sa i përket pajisjeve mbrojtëse personale, furnizimeve mjekësore dhe kapaciteteve shëndetësore, ka vënë në vështirësi përpjekjet për reagim. Bashkëpunimi dhe ndihma ndërkombëtare kanë ndihmuar në zbutjen e disa sfidave, por koordinimi i vazhdueshëm dhe optimizimi i burimeve njerëzore dhe pajisjeve mjekësore kanë mbetur thelbësore për përmbushjen e nevojave të pacientëve me COVID-19.

Qasjet e aplikuar.

Për auditimin e vërshimeve është aplikuar qasja e bazuar në problem, me orientim të bazuar në sistem. Kombinimi i këtyre dy qasjeve të auditimit ka mundësuar verifikimin më të saktë dhe më adekuat të performancës institucionale.

Ndërsa për auditimet lidhur me COVID-19 është aplikuar qasja e bazuar në problem.

1. Rezultatet kryesore të auditimit “Parandalimi dhe reagimi ndaj emergjencave: Vërshimet”

Konkluzioni i auditimit është se institucionet përgjegjëse në nivel qendror dhe lokal nuk kanë arritur të krijojnë një sistem të përshtatshëm që do të siguronte në mënyrë efektive parandalimin dhe reagimin ndaj emergjencave të vërshimeve në Republikën e Kosovës.

Aktivitetet e ndërmarra për parandalimin dhe reagimin ndaj emergjencave nga vërshimet janë shoqëruar me disa mangësi, të cilat e kanë vështirësuar menaxhimin e këtyre situatave. Mangësitë e identifikuar në aktivitetet e parandalimit dhe reagimit ndaj emergjencave gjatë vërshimeve janë:

- 1. Këshilli i Sigurisë së Kosovës dhe Ministria e Punëve të Brendshme nuk kanë përditësuar dokumentet strategjike për reagimin dhe menaxhimin e emergjencave.** Këto dokumente nuk janë përditësuar që nga viti 2010 dhe vazhdojnë të përdoren edhe sot. Deri në miratimin e një dokumenti të ri, Strategjia e Sigurisë së Kosovës mbetet ajo e vitit 2010, e cila mund të mos i pasqyrojë rrethanat e reja në menaxhimin e emergjencave. Plani Kombëtar i Reagimit nuk ka gjetur zbatim në shumë ndërhyrje të realizuara gjatë fatkeqësive.
- 2. Agjencia e Menaxhimit të Emergjencave ka dështuar të rishqyrtojë dhe të përditësojë dokumentet e vlerësimit të rrezikut dhe të dhënat historike mbi fatkeqësitë në nivel vendi.** Dokumenti për vlerësimin e rreziqeve nga fatkeqësitë natyrore dhe të tjera në nivel kombëtar nuk është përditësuar që nga viti 2016. Mospërditësimi i këtij dokumenti e ka bërë të pamundur parashikimin e fatkeqësive dhe pasojave të mundshme të tyre, si dhe vlerësimin e duhur të masave mbrojtëse, parandaluese dhe të shpëtimit. Të dhënat historike për fatkeqësitë natyrore dhe të tjera janë të paplota. Baza e të dhënave DesInventar, e cila analizon në mënyrë sistematike trendet e fatkeqësive dhe ndikimin e tyre, është funksionale dhe e qasshme vetëm brenda rrjetit qeveritar, por nuk është plotësuar nga Agjencia e Menaxhimit të Emergjencave (EMA) dhe komunat dhe është përditësuar për herë të fundit në vitin 2019. Në sistem nuk ka të dhëna për vitin 2020.

- 3. Agjencia e Menaxhimit të Emergjencave ka dështuar të monitorojë aktivitetet parandaluese dhe vlerësimin e performancës së Njësive Profesionale të Zjarrfikësve dhe Shpëtimit.** AME nuk është informuar dhe nuk ka verifikuar gjendjen në komuna lidhur me posedimin e dokumenteve të rrezikut dhe planeve të mbrojtjes, shpëtimit dhe ndihmës, si pasojë e mosrekrutimit të Kryeinspektorit. Nga ana tjetër, niveli lokal nuk ka arritur të finalizojë dokumentet e vlerësimit të rrezikut dhe planet e mbrojtjes, shpëtimit dhe ndihmës. Në dy nga komunat e audituara mungojnë raportet pas veprimit. Gjithashtu, performanca e Njësive Profesionale të Zjarrfikësve dhe Shpëtimit nuk është vlerësuar, gjë që është e rëndësishme për identifikimin e problemeve dhe shkaqeve të mundshme, si dhe për planifikimin e aktiviteteve të ardhshme.
- 4. Niveli qendror dhe ai lokal nuk kanë siguruar burime të mjaftueshme njerëzore dhe teknike për të reaguar ndaj emergjencave/vërshimeve.** Ekziston mungesë e burimeve njerëzore dhe teknike për ndihmë dhe shpëtim.

Duhet të ketë **1188** të trajnuar dhe të gatshëm për reagim, sipas numrit të banorëve rezidentë.

 Aktualisht janë **766** zjarrfikës aktivë në të gjithë Kosovën.

Njësia e specializuar e ndërhyrjes për shpëtim nga ujërat e thella (zhytje) nuk ka qenë funksionale. Aktualisht, këto njësi janë pjesë e brigadës së zjarrfikësve, ndërsa shpëtimi nga ujërat sipërfaqësore paraqet një aktivitet dytësor për to. Për momentin, Forca e Sigurisë së Kosovës është institucioni i vetëm që merret me kërkim-shpëtimin në ujëra të thella. Gjithashtu, aftësia psikofizike e pjesëtarëve të Njësive Profesionale të Zjarrfikësve dhe Shpëtimit nuk është verifikuar. Për shkak të mungesës së kapaciteteve njerëzore dhe teknike, është e pamundur ngritja e gatishmërisë së reagimit në një nivel më të lartë, gjë që e vështirëson funksionimin dhe reagimin e shpejtë dhe efikas në rast të fatkeqësive natyrore ose të tjera.

II. Rezultatet kryesore të auditimit “Furnizimi me barna dhe pajisje mjekësore për përmbushjen e nevojave të pacientëve me COVID-19”

Auditimi ka konstatuar se institucionet publike shëndetësore, pavarësisht sfidave me të cilat janë përballur, kanë arritur të riorganizohen dhe të vendosin procese adekuate, të cilat kanë qenë të dobishme në ofrimin e shërbimeve shëndetësore për pacientët me COVID-19, në përputhje me mundësitë teknike, kapacitetet dhe burimet njerëzore në dispozicion për trajtimin e pacientëve. Furnizimi me barna dhe materiale mjekësore është realizuar nga institucionet publike shëndetësore, të cilat kanë përmbushur pjesërisht kërkesat në raport me numrin e pacientëve të infektuar me COVID-19 dhe nevojat e tyre. Megjithatë, pavarësisht përpjekjeve për t'i përmbushur në mënyrë të duhur dhe në kohë nevojat për trajtimin e COVID-19, auditimi ka identifikuar disa mangësi që kanë rezultuar në furnizim të pamjaftueshëm me barna dhe materiale mjekësore nga institucionet publike shëndetësore gjatë pandemisë. Këto mangësi, në masë të madhe, kanë ndikuar në funksionimin jo të plotë të Sistemit Informativ Shëndetësor (SISH). Në veçanti:

1. Institucionet shëndetësore nuk kanë siguruar të gjitha barnat dhe materialet mjekësore të nevojshme për trajtimin e pacientëve me COVID-19. 1. Pavarësisht se Plani i Veprimit për Gripin Pandemik dhe Ligji për Parandalimin dhe Luftimin e Pandemisë COVID-19 parashikojnë që institucionet, përveç ekzaminimit, duhet të sigurojnë edhe barnat dhe materialet bazë të

nevojshme për trajtimin e pacientëve me COVID-19, kjo nuk është zbatuar në shumë nga rastet e shqyrtuara. Si pasojë, pacientët janë detyruar të blejnë vetë një pjesë të barnave.

- 2. Planifikimi i sasisë dhe llojit të barnave dhe pajisjeve mjekësore të nevojshme për trajtimin e pacientëve me COVID-19 nuk është bërë në bazë të barnave të administruara realisht.** . Institucionet shëndetësore nuk kanë siguruar këto të dhëna, gjë që ka çuar në mungesë informacioni të saktë për sasinë dhe llojin e barnave të përdorura nga pacientët.
- 3. Barnatorja Qendrore nuk ka bashkërenduar në mënyrë sistematike aktivitetet me barnatoret vartëse lidhur me sasinë e stokut të barnave dhe parashikimet kohore për mbulimin me to.** Planet përgatitore për sasinë dhe llojin e Pajisjeve Mbrojtëse Personale dhe furnizimeve të tjera mjekësore nuk janë shoqëruar me furnizime të mjaftueshme, duke rezultuar në stoqe të pakta të barnave në fillim të pandemisë.

III. Rezultatet kryesore të auditimit

“Optimizimi i burimeve njerëzore dhe pajisjeve mjekësore për përmbushjen e nevojave të pacientëve me COVID-19”

Auditimi ka konstatuar se institucionet publike shëndetësore, pavarësisht sfidave me të cilat janë përballur, kanë arritur të riorganizohen dhe të vendosin procese adekuate, të cilat kanë qenë të dobishme në ofrimin e shërbimeve shëndetësore për pacientët me COVID-19, në përputhje me mundësitë teknike, kapacitetet dhe burimet njerëzore në dispozicion për trajtimin e pacientëve. Optimizimi i burimeve njerëzore dhe pajisjeve mjekësore është realizuar nga institucionet publike shëndetësore, të cilat kanë përmbushur pjesërisht kërkesat në raport me numrin e pacientëve të infektuar me COVID-19, duke u bazuar vazhdimisht në udhëzimet e institucioneve shëndetësore ndërkombëtare. Megjithatë, pavarësisht përpjekjeve për t’i përmbushur në mënyrë të duhur dhe në kohë nevojat për trajtim, auditimi ka identifikuar disa mangësi që kanë çuar në ofrimin jo të mjaftueshëm të shërbimeve gjatë pandemisë. Funksionimi jo i plotë i Sistemit Informativ Shëndetësor (SISH) ka kontribuar në mënyrë të konsiderueshme në këto mangësi. Në veçanti:

1. Institucionet shëndetësore nuk kanë siguruar staf të mjaftueshëm për përballimin e pandemisë COVID-19. Edhe pse janë krijuar komisione të posaçme për menaxhimin e stafit gjatë pandemisë, nevojat për staf nuk janë analizuar në kohë.

Institucionet shëndetësore nuk kanë koordinuar aktivitetet dhe komunikuar në mënyrë sistematike gjatë pandemisë për të identifikuar vazhdimisht nevojat dhe burimet njerëzore të disponueshme për t’iu përgjigjur kërkesave të pacientëve me COVID-19. Përveç mungesës së koordinimit dhe komunikimit për të përmbushur nevojat për staf shëndetësor, këto mangësi kanë qenë të lidhura edhe me vështirësi buxhetore dhe procedurale në rekrutimin e personelit të nevojshëm gjatë pandemisë. Për shkak të mungesës së stafit në repartet e sëmundjeve infektive, institucionet shëndetësore kanë riorganizuar përkohësisht personelin për trajtimin e pacientëve me COVID-19, por nuk kanë ofruar trajnim specifik lidhur me këtë sëmundje.

2. Institucionet shëndetësore nuk kanë përgatitur plane të veprimit për menaxhimin e ambienteve spitalore për trajtimin e pacientëve me COVID-19, ndërsa Shërbimi Spitalor dhe Klinik Universitar i Kosovës (SHSKUK) ka përgatitur planin e veprimit në janar të vitit 2021. SHSKUK nuk ka pasur plan veprimi për menaxhimin e pajisjeve mjekësore të nevojshme për trajtimin e pacientëve me COVID-19.

Pavarësisht takimeve të shpeshta dhe të vazhdueshme të komisioneve përkatëse, ku janë kryer analiza mbi ambientet spitalore në bazë të emergjencës, institucionet shëndetësore, përveç një spitali të audituar, nuk kishin zhvilluar plane të veprimit për t'iu përgjigjur ndryshimeve. Mungesa e një plani për menaxhimin e pajisjeve mjekësore gjatë pandemisë COVID-19 mund të ndikojë negativisht në vendosjen në kohë të pajisjeve mjekësore të nevojshme për trajtimin e pacientëve. Po ashtu, mungesa e komunikimit të vazhdueshëm, në kohë dhe gjithëpërfshirës ndërmjet Kujdesit Primar Shëndetësor dhe niveleve të tjera shëndetësore për identifikimin e nevojave për trajtim klinik të pacientëve paraprakisht, ka çuar në vonesa në trajtimin e pacientëve me COVID-19.

Një shembull i mësimave më të mira të nxjerra gjatë auditimit.

“Një mësim i rëndësishëm i nxjerrë nga auditimi është nevoja urgjente për dokumente strategjike të përditësuara dhe vegla të vlerësimit të rreziqeve në menaxhimin e emergjencave. Mospërditësimi i dokumenteve strategjike që nga viti 2010, duke përfshirë Strategjinë e Sigurisë së Kosovës, si dhe mungesa e dokumenteve të përditësuara për vlerësimin e rreziqeve dhe të dhënave historike për fatkeqësitë, kanë penguar ndjeshëm aftësinë për parashikim, vlerësim dhe reagim ndaj fatkeqësive. Ky boshllëk në burimet thelbësore ka sjellë sfida siç janë analiza e paplotë e trendëve të fatkeqësive, përgatitja e pamjaftueshme dhe kufizimet në reagim të shpejtë dhe efektiv ndaj fatkeqësive, duke përfshirë pandeminë COVID-19. Gjetjet e auditimit lidhur me COVID-19 evidentuan mangësi në furnizimin me barna dhe pajisje mjekësore për përmbushjen e nevojave të pacientëve. Institucionet shëndetësore hasën vështirësi në sigurimin e të gjitha barnave dhe materialeve të nevojshme për trajtimin e COVID-19, gjë që bëri që pacientët të blinin disa barna vetë. Planifikimi dhe koordinimi mbi sasitë dhe llojet e barnave dhe pajisjeve mjekësore ishte i pamjaftueshëm, duke kontribuar në mungesa gjatë pandemisë. Gjithashtu, optimizimi i burimeve njerëzore dhe pajisjeve mjekësore për pacientët me COVID-19 u pengua nga mungesa e stafit shëndetësor dhe nga mungesa e planeve të detajuara për menaxhimin e ambienteve spitalore dhe pajisjeve mjekësore. Këto gjetje nënvizojnë rëndësinë e përditësimeve dhe auditimeve në kohë reale, si dhe të planifikimit strategjik në menaxhimin e fatkeqësive, për të siguruar reagim efektiv dhe shpërndarje të duhur të burimeve gjatë emergjencave.”

Botimin e plotë të revistës së EUROSAI-t e gjeni:

https://rp.gov.ua/upload-files/IntCooperation/EUROSAIWGAFADC/EWED/digest_EUROSAI.pdf